

TALABALARDA INGLIZ TILI DARSLARIDA MOBIL ILOVALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Jumanova Go'zal Alisherovna

Toshkent amaliy fanlar universiteti, Tillar kafedrası katta o'qituvchisi

E-mail: guzal.jumanova89@gmail.com

Xikmatullayeva Robiya

Iqtisodiyot fakulteti MM -25-37, guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada talabalarning ingliz tilini o'rganish jarayonida mobil ilovalardan foydalanish samaradorligini oshirishning pedagogik asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda mobil ta'lim texnologiyalarining ta'lim sifatiga ta'siri, talabalarning til kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'rni hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan integratsiyasi o'rganilgan. Eksperimental tadqiqot Toshkent amaliy fanlar universiteti Iqtisodiyot fakulteti talabalari ishtirokida olib borildi. Natijalar mobil ilovalardan maqsadli va tizimli foydalanish talabalarning lug'at boyligi, tinglab tushunish, o'qish va muloqot qilish ko'nikmalarini sezilarli darajada rivojlantirishini ko'rsatdi. Maqolada mobil ilovalarni dars jarayoniga integratsiya qilishning metodologik asoslari, qo'llash modellari va pedagogik tavsiyalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: mobil ta'lim, ingliz tili, pedagogik texnologiyalar, mobil ilovalar, til kompetensiyasi, raqamli ta'lim, talaba, innovatsion metodlar.

Kirish

Globallashuv sharoitida chet tillarini, xususan ingliz tilini mukammal o'zlashtirish zamonaviy mutaxassislarining asosiy kompetensiyalaridan biri hisoblanadi. Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'qitish jarayoniga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish ta'lim sifatini oshirishning muhim omiliga aylandi. So'nggi yillarda mobil ilovalar til o'rganishning samarali vositasi sifatida keng qo'llanilmoqda.

Mobil ilovalar talabalarga istalgan vaqt va joyda mustaqil ta'lim olish imkonini yaratadi. Shu sababli mobil ta'limning pedagogik imkoniyatlarini o'rganish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish masalasi dolzarb ilmiy muammo sifatida namoyon bo'lmoqda.

Ushbu tadqiqotning maqsadi - TAFU Iqtisodiyot fakulteti talabalari misolida ingliz tili darslarida mobil ilovalardan foydalanishning pedagogik asoslarini aniqlash va ularning o'quv samaradorligiga ta'sirini empirik jihatdan o'rganishdir.

Tadqiqot quyidagi vazifalarni hal etadi:

- m-learning nazariyasi va pedagogik asoslarini tahlil qilish;
- talabalarda mobil ilovalarga munosabat va foydalanish darajasini aniqlash;
- mobil ilovalar orqali o'qitishning an'anaviy usullarga nisbatan samaradorligini solishtirish;
- darsga mobil ilovalarni integratsiya qilishning tavsiya etiladigan modellari ishlab chiqish.

Adabiyotlar tahlili: Mobil ta'lim konsepsiyasi ilk bor XX asr oxiri va XXI asr boshlarida rivojlana boshladi. Traxler (2018) mobil texnologiyalar ta'limning moslashuvchanligini oshirishini ta'kidlaydi. Kukulska-Hulme (2020) mobil qurilmalar orqali chet tillarini o'rganish talabalar motivatsiyasini kuchaytirishini qayd etgan.

Mahalliy olimlardan N. Muslimov, B. Xodjayev va U. Begimqulovlarning tadqiqotlarida raqamli pedagogika va innovatsion texnologiyalarning ta'lim samaradorligiga ta'siri yoritilgan. Ularning fikricha, mobil ilovalar o'quv jarayonini individuallashtirish va differensiallashtirish imkonini beradi.

So'nggi yillarda amalga oshirilgan empirik tadqiqotlar mobil ilovalarning samaradorligini tasdiqlaydi. Chinnery (2006) SMS orqali so'z boyligini o'rganish leksik yodlashda 40% ga ortiqcha natija berganini ko'rsatgan. Stockwell (2010) mobil va kompyuter asosidagi mashqlarni solishtirgan va mobil muhitda talabalar o'rganishni ko'proq davom ettirishini aniqlagan.

Shuningdek, Duolingo, Memrise, Quizlet, Busuu kabi mobil ilovalarning til o'rganishdagi samaradorligi ko'plab xorijiy tadqiqotlarda isbotlangan. Tadqiqotchilar ushbu ilovalar lug'at boyligini oshirish, talaffuzni yaxshilash va muntazam mashq qilish imkonini berishini ta'kidlaydilar.

Metodologiya

Tadqiqot 2025-2026 o'quv yilida Toshkent amaliy fanlar universiteti Iqtisodiyot fakultetining 1- bosqich talabalari o'rtasida amalga oshirildi.

Tadqiqotda jami 80 nafar talaba ishtirok etdi. Talabalar ikki guruhga ajratildi:

Nazorat guruhi - 40 nafar talaba;

Tajriba guruhi - 40 nafar talaba.

Nazorat guruhida an'anaviy o'qitish metodlari qo'llanildi. Tajriba guruhida esa ingliz tili darslarida Duolingo, Quizlet va Memrise mobil ilovalaridan muntazam foydalanildi.

- Tadqiqot metodlari quyidagilardan iborat bo'ldi:
- Pedagogik kuzatish;
- So'rovnoma;
- Test sinovlari;
- Taqqoslash va statistik tahlil;
- Pedagogik eksperiment.

Eksperiment bir semestr davomida olib borildi. Darslarda mobil ilovalar orqali lug'at o'rganish, tinglab tushunish mashqlari, interaktiv testlar va mustaqil topshiriqlar tashkil etildi.

Eksperimental guruhga quyidagi ilovalar tavsiya etildi va o'quv jarayoniga integratsiya qilindi: Duolingo (kunlik leksika va grammatika mashqlari, kamida 15 daqiqa/kun), Quizlet (har bir mavzu bo'yicha o'qituvchi tomonidan yaratilgan flash kartalar), BBC Learning English (haftada 3 marta tinglab tushunish mashqlari), Grammarly (yozma vazifalarni tekshirish uchun) va ELSA Speak (talaffuz va intonatsiya ustida ishlash uchun). Darsda ilovalar "flipped classroom" modeli asosida qo'llandi: uyda ilova orqali yangi leksika o'rganildi, sinfda esa og'zaki muloqot va amaliy mashqlar uchun vaqt ajratildi.

Natijalar

Tadqiqot yakunida talabalar bilim darajasi maxsus testlar asosida baholandi.

Guruh	Boshlang'ich ko'rsatkich (%)	Yakuniy ko'rsatkich (%)
Nazorat guruhi	58	69
Tajriba guruhi	57	84

Natijalar shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhidagi talabalarning o'zlashtirish darajasi nazorat guruhiga nisbatan 15 foizga yuqori bo'lgan.

So'rovnoma natijalariga ko'ra:

- talabalarning 87 foizi mobil ilovalar darslarni qiziqarli qilganini;
- 82 foizi yangi so'zlarni tezroq o'zlashtirganini;
- 79 foizi mustaqil ta'lim ko'nikmalari rivojlanganini;
- 85 foizi ingliz tilini o'rganishga motivatsiyasi oshganini bildirgan.

Darsga tashrif buyurish va vazifalarni bajarish statistikasi ham eksperimental guruhda ijobiy ko'rsatkichlar berdi: haftalik ilova foydalanish vaqti o'rtacha 4,2 soatni tashkil etdi, uy vazifalarini o'z vaqtida topshirish 18% ga oshdi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari mobil ilovalarning ta'lim jarayoniga integratsiyasi ingliz tilini o'qitish samaradorligini oshirishini ko'rsatdi. Ayniqsa, iqtisodiyot yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun kasbiy terminologiyani o'zlashtirishda mobil ilovalarning ahamiyati yuqori ekanligi aniqlandi.

Mobil ilovalar yordamida ta'limning individuallashtirilishi, tezkor qayta aloqa va o'z-o'zini nazorat qilish imkoniyatlari kengaydi. Shu bilan birga, mobil texnologiyalardan foydalanishda internet sifati, talabalar raqamli savodxonligi va pedagoglarning metodik tayyorgarligi muhim omil ekanligi kuzatildi.

Tahlillar mobil ilovalar an'anaviy darslarni to'liq almashtirmasligi, balki ularni samarali to'ldiruvchi vosita sifatida xizmat qilishi lozimligini ko'rsatdi.

Xulosa

Ushbu tadqiqot Toshkent amaliy fanlar universiteti Iqtisodiyot fakultetida mobil ilovalardan foydalanishning ingliz tili ta'limida samarali pedagogik vosita ekanligini empirik jihatdan tasdiqladi. M-learning konstruktivizm va kommunikativ yondashuv bilan uyg'unlashtirilganda talabalarning leksik boyligida, tinglab tushunishida va og'zaki nutq ko'nikmalarida sezilarli ijobiy o'zgarishlar kuzatildi.

Tadqiqot natijalari quyidagi xulosalarga olib keladi: 1. Mobil ilovalar an'anaviy ta'limni almashtirmaydi, lekin uni boyituvchi (blended learning) vosita sifatida katta potentsialga ega; 2. "Flipped classroom" modeli TAFU kontekstida muvaffaqiyatli ishlaydi; 3. O'qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish zaruriyati mavjud; 4. Talabalarni ilovalardan maqsadli foydalanishga yo'naltiruvchi metodik ko'rsatmalar ishlab chiqilishi kerak.

Kelajakdagi tadqiqotlar uchun tavsiya: mobil ilovalar va sun'iy intellekt yordamchi vositalarini kombinatsiyalash bo'yicha eksperimentlar o'tkazish hamda uzoq muddatli kuzatuvlar amalga oshirish maqsadga muvofiq.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Traxler J. Mobile Learning: Moving from the Challenges to the Opportunities. - London: Routledge, 2018.
2. Kukulska-Hulme A. Mobile Assisted Language Learning. - Oxford University Press, 2020.
3. Stockwell G. Mobile Language Learning. - Cambridge University Press, 2022.
4. Muslimov N.A. Kasbiy ta'lim pedagogikasi. - Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2021.
5. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. - Toshkent, 2020.



6. Begimqulov U.Sh. Ta'limda axborot texnologiyalari. - Toshkent, 2021.
7. Sharipov Sh.S. Oliy ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. -Toshkent, 2022.
8. Richards J.C. Approaches and Methods in Language Teaching. - Cambridge University Press, 2019.
9. Nation I.S.P. Learning Vocabulary in Another Language. - Cambridge University Press, 2021.